

УДК 730.071.1(477.87)

Л.А. Корж-Радько

НЕВІДОМИЙ СВІТ ГРАФІЧНИХ ОБРАЗІВ ЗАКАРПАТСЬКОГО СКУЛЬПТОРА БОГДАНА КОРЖА

Візитівкою творчості Богдана Коржа є, безумовно, скульптура, якою він з початку 80-х років активно презентує своє мистецтво в Україні та за її кордоном. У роботі скульптор надає перевагу більш твердим матеріалам – у камені він полюбляє працювати в мармурі, граніті, травертині, габро. Наступним обраним матеріалом є бронза, в яку, при можливості, переводить свої спочатку виліплені в глині роботи. Б. Корж є майстром портретного жанру, ним виконана галерея портретів відомих і менш відомих людей, як в круглій скульптурі – так і в рельєфі. Камінь використовує переважно для монументальних робіт та камерної пластики: стилізованих жіночих ню та абстрагованих композиційних форм. Але існує ще одна сторона його творчості, яка дотепер була і є невідомою – це сотні графічних листів, які укладаються в тематичні серії з різних періодів його життя.

Свої графічні серії Б. Корж започаткував у 80-х роках, тобто формування молодого творчої особистості відбувалось одночасно з їхнім створенням, а етапи розвитку відображались у рисунках. Ці роботи можна розділити на декілька серій як за розмірами, так і за тематикою і трактуванням форми. Перші листи зроблені ще під час навчання в Ужгородському училищі прикладного мистецтва, потім, вийшовши на новий якісний рівень, продовжені в м. Львів, де молодий автор здобував освіту вже в стінах Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва. Наступний етап – під час служби у збройних силах тодішнього СРСР та потому – під час викладання в рідному художньому училищі. Тож дослідження цих робіт висвітлює не тільки становлення автора і різноманітні впливи на його творчість, але одночасно за ними можна прослідкувати настрої та мистецькі тенденції розвитку прогресивної художньої молоді тогочасної Західної України. Графіка Б. Коржа як «щоденник» фіксує нові віяння, пошуки й творчі досягнення в середовищі студентства і молодих митців західних регіонів країни, куди інформація про прогресивні сучасні світові тенденції хоча і поступала із запізненням, але все ж випереджала інші регіони Центральної та Східної України.

Постановка проблеми. Присвятивши себе повністю скульптурі, Б. Корж не надавав особливого значення своїм, переважно чорно-білим, композиційним рисункам. Створював їх спонтанно, а подекуди й усвідомлено, фіксуючи зміни та настрої свого власного «я» і ситуації довкола себе. Тим вони і є надзвичайно цікаві, але, окрім певного самодослідження та самоаналізу, це є серія високохудожніх рисунків, кожний з яких не повторюється, а розвиває і продовжує розпочату пластичну лінію образів, демонструючи невичерпність ідей та варіантів композиційних пошуків. Ці роботи були створені в молоді роки, коли митець активно досліджує і реагує на все, що відбувається у світі, мистецтві і, зрештою, в самому собі. Тому за ними можна прослідкувати як формувалися творчий почерк та життєве кредо автора.

Аналіз дослідження. До висвітлення теми творчості Б. Коржа звертались мистецтвознавці та журналісти. Але найбільше уваги дослідженню його творчості приділила О. Гаврош у вступній статті до альбому «Вибране» [2], у передмові до персонального каталогу 2013 р. [6] та публікації до мистецького часопису «Артанія» за 2014 р. [2]. У цих дослідженнях автор акцент робить на становлення Коржа як скульптора, підсумовуючи його досягнення та аналізуючи творчий спадок у пластиці. Влучно характеризує доробок скульптора висновок мистецтвознавця: «Сьогодні творчі пошуки скульптора вирізняє прагнення до образних узагальнень і символіко-метафоричного сенсу. Основа мистецтва Б. Коржа – концепції метафізичного характеру. Він цілком реалізував себе як художник-мислитель, поринувши у вир мінливих експериментів із формою й матеріалом» [2; 142]. Народний художник України, відомий закарпатський живописець Е. Контратович ще у 1993 р. так відгукувався про персональну виставку скульптора: «Що стосується творів Богдана Коржа, то їм можна дати коротку, але, на мою думку, вагому критику: вони насичені внутрішньою динамікою, наповнені справжнім ліризмом, зовнішньою (але не поверхневою) красою» [6].

Метою статті є відкриття невідомої сторінки діяльності закарпатського майстра пластики Б. Коржа – декількох графічних серій, які включають десятки листів, створених у 80-90-х роках ХХ століття, і довести що цей доробок є невід'ємною частиною творчості митця, який допомагає увітати постать митця та його місце в загальноукраїнському сучасному мистецтві.

Результати дослідження. Світогляд молодого митця формувався під впливом багатьох чинників: народження та дитинство в Чехословаччині, переїзд до Радянського Союзу, політична ситуація в країні, що дисонує з патріотичним вихованням у національно свідомій родині репатріантів. Це викликало внутрішній протест, що виливався в дитячих малюнках на полях першого власного «Кобзаря» Т. Шевченка, якого подарували батьки за успішне завершення 1 класу, вже після повернення на Батьківщину в м. Хуст. Ці перші малюнки шаблук, гармат, козаків та тризубів з часом пішли у «підпілля» і трансформувались на складні абстраговані символи.

1968 р. Богдан поступає до Ужгородського училища прикладного мистецтва на відділ «Художнього металу», і в серпні цього ж року новоспечений студент стає свідком, як радянські танки їдуть через Ужгород на захід, а один із танкістів, не впоравшись з керуванням, вривається в стіну будинку тодішньої (за іронією) площі Возз'єднання. Таким чином, Радянський Союз знаменує 30 річницю Карпатської України введенням військ у буремну Чехословаччину. На знак протесту молодий художник вирізає в гумі тризуб і штампує національним символом все, що вдається для цього використати, – напевне, це і був його перший естамп.

Після адаптації в новому середовищі, знайомства зі знаковими для нього та Ужгорода харизматичними особистостями, серед яких були Павло Бедзир, Ечі Семан, Йосип Пал та ін., відбувається подальше формування творчої особистості. У той час з'являються перші графічні спроби, яким, окрім соціально-протестних настроїв, притаманні максималістські та романтичні юнацькі теми, такі як драматизм нерозділеного кохання, незадоволення собою, проблема пошуку власного місця в суспільстві, а звідси – самотність. Тема самотності характерна для більшості творчих особистостей, але особливо гостро вона відчувається в молоді роки, під час пошуку самого себе, способів самовираження в творчості.

Зустріч в тунелі. 1972.

Повалені. 1972.

Трон. 1972.

*Колочки і
бульбашки. 1973.*

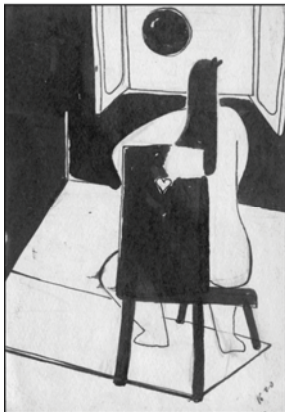
Започаткування першої графічної серії припадає на роки навчання в Ужгороді. Тут слід акцентувати увагу на знайомстві з Павлом Бедзіром – яскравою особистістю, гуру закарпатської творчої молоді. Його вплив відчувається не тільки в творчих роботах, але і у світогляді, філософських переконаннях, захопленні йогою та голодуванням. Технікою виконання графічних листів обираються підручні матеріали: блокнот, кулькова та автоматична ручки, монотипія, туш, перо, рідше – олівець. Вибір цих технік теж обумовлений прикладами з творчості П. Бедзіра, але принцип застосування був іншим. Бедзир свої основні роботи виконував вибиранням форми, прошкрябуванням по підготовленому чорному тлі, тоді як Корж працює, набираючи форму, поступово поглиблюючи тон.

Під час навчання в Ужгороді Б. Корж багато читає, захоплюється літературними творами «Кульбабове вино» та «451° по Фаренгейту» Р. Бредбері – одного з найвідоміших наукових фантастів. Велике враження справляє студентська поїздка по країнах радянської Прибалтики та безпосереднє знайомство з унікальними роботами М. Чюрльоніса (синтез музики і живопису) в меморіальному музеї м. Каунас.

Починаючи з 1969 року, вже після придушення «празької весни» (раніше не надавали дозвіл), родина часто відвідує Чехословаччину, де у батьків залишилось багато друзів з років навчання в Українському вільному та Карловому університетах у Празі. Батьки товаришували з родинами М. Галагана, доктора природничих наук, відомого державного, політичного та громадського діяча, С. Клочурака, президента Гуцульської республіки, донька якого Ольга – була близькою подругою

мами Б. Коржа. Під час цих поїздок молодий студент відвідує всі, які тільки можливо, празькі музеї та галереї, вивчаючи і всотуючи, як губка, передові європейські тенденції. Ці знання та віяння привносять у творчість молодого митця новітні сучасні мотиви, додаючи роботам складності побудови, багатство символіки, гри з формами та ритмами. Самоосвіта проходить швидко і на зміну захопленню ідеями боротьби Добра зі Злом, Світла з Мороком, Знання з Варварством Р. Бредбері – приходять нові автори. Надзвичайно велике враження справляє на художника останній роман німецького письменника, лауреата Нобелівської премії Г. Гессе «Гра в бісер», який став одкровенням для читачів планети як певний синтез релігії, філософії та мистецтва. Зачитується в той час він і В. Вітменом, новатором вільного вірша, головна книга якого «Листя трави» сповідує ідеї всесвітнього братства людей, позитивних наук, любові і товариства. Під цими новітніми космічними ідеями близькості до природи світогляд молодого митця розширюється, відкриваючи нові горизонти. Сформовані під впливом тогочасної внутрішньої ситуації в країні та родинними націоналістичними переконаннями графічні образи Б. Коржа набувають нового космополітичного характеру. На притаманну бунтарську символіку образного ряду перших творів, що перегукується з соціально активною життєвою позицією автора, нашаровуються свіжі загальноєвропейські мистецькі тенденції.

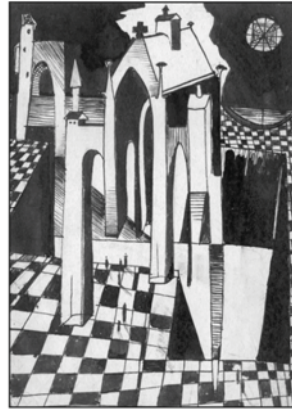
Завершивши навчання в Ужгородському училищі прикладного та декоративного мистецтва і мріючи про скульптуру, у 1973 році Богдан вступає на відділення кераміки Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва, обравши за фах саме кераміку – вона мала безпосередній стосунок до роботи з об'ємом та глиною (відділу скульптури на той час ще не було). Молодий художник усе більше захоплюється скульптурою, не полишаючи розробляти свої графічні серії. Різноманітне культурно-мистецьке середовище Львова захоплює, з'являється більше інформації, нові орієнтири, нові знайомства. Поступово світ образів та графічна мова ускладнюються і одночасно відточуються графічна майстерність. У композиціях з'являється геометрично-декоративна побудова площини, яка перегукується з футуристично-конструктивістськими пошуками авангардиста початку ХХ ст. О. Родченка [5].

Перед вікном. 1977.

Римлянин. 1976.

Місто. 1977.

Бюрократ. 1977.

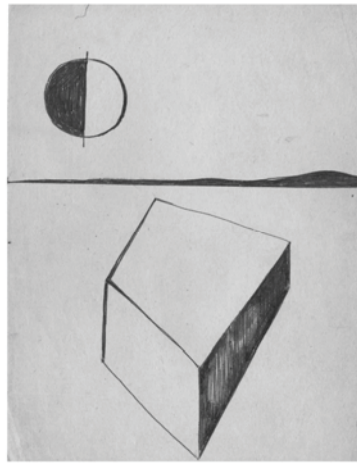
Помітне захоплення норвезьким живописцем та графіком Є. Мунком [9], постмодернізмом, символістом, який вважається предтечею експресіонізму, та ранніми роботами швейцарського художника Г. Ерні [7], який свого часу був членом паризького групування «Abstraction Creation», де зустрічався і, без сумніву, був під впливом таких стовпів абстракціонізму, як Бранкузі, Габо, Мондріан, Мур.

Молодий художник у своїй творчості проходить етапи метафізичних уявлень про світ та експресивних пошуків їх графічного втілення. Його надихає творчість таких скульпторів, як Мур, Бурдель, Мештрович, Архипенко, інформація про творчий шлях яких у той час стає доступною. Усі набуті знання та враження акумулюються і, синтезуючись, творчо вдосконалюються і трансформуються в нові композиції.

Стилістика останніх робіт відрізняється своєю підкресленою виразністю, динамічністю, пластичні образи набувають певної об'ємності, скульптурності. Графічна мова позбавлена нюансів, напівтонів та невизначеності, всі елементи: лінії, плями – максимально напружені і підкреслено важливі. Графіка цього періоду будується в основному на перетинах прямих ліній, геометричних формах, які, переплітаючись, створюють динамічну, активну композицію, що вибухає своєю енергією. Присутнє враження тривимірності, рельєфності плоского зображення на папері, яке, безумовно, спричиняє захоплення скульптурою.

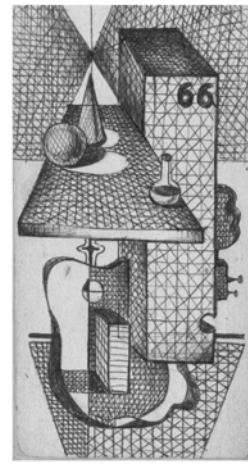
Метафізичний пейзаж.
1988. теракота.

Метафізичний пейзаж.
1978. Папір, туш.

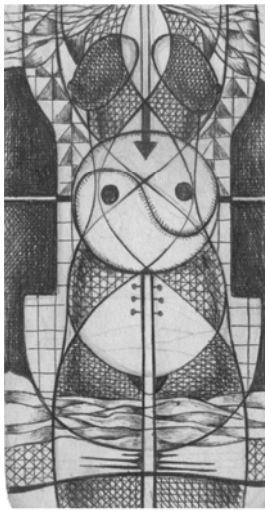
Метафізичний натюрморт.
1988. теракота.

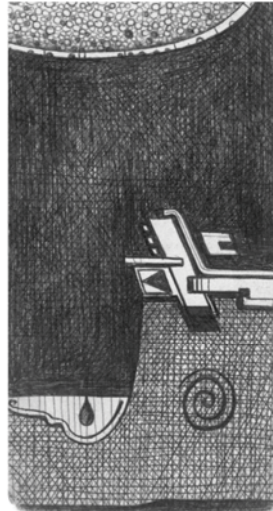
Метафізичний натюрморт.
1978. Папір, ручка.

Чіткі пластичні графічні образи ніби механічно нашаровуються один на одний, створюючи метафізичні ситуації, прочитання яких потребує уваги й зосередженості глядача. З досвідом композиції стають все більш довершеними й виваженими, де авторська думка втілюється в конкретні форми, що доповнюють одна одну, перетворюючи складну за ритмами та контрастами форму з масштабів, ліній і мас у врівноважену, завершену композицію.

Роботи цих років демонструють парад пластичних ідей, виконаних у чорно-білій графіці. Ці пошуки потім служать автору базою даних композиційних схем для майбутніх втілень в об'ємах та формах.

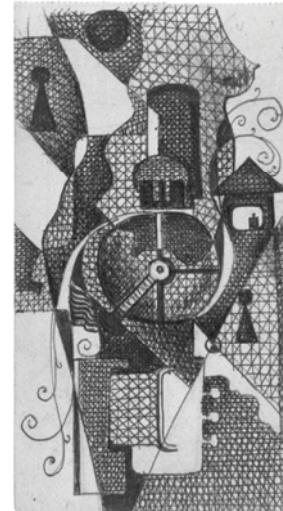
Інь-янь. 1980.

Крапля. 1981.

Розірваний простір. 1980.

В караулі. 1981.

Поєднання в творчості самовираження мовами графіки та пластики було і є поширеним серед скульпторів. По-перше, художник завжди фіксує свої думки на папері, хоча Б. Корж і любить жартувати, що він скульптор, а не художник, розуміючи що ці поняття неподільні. Кожен справжній митець знає, що художники думають з олівцем у руках, і кожний з них виконує підготовчі рисунки до скульптури. Один із найбільш видатних скульпторів ХХ ст. Е. А. Бурдель вважав, що вміння рисувати означає – вміння мислити [8]. По-друге, в історії є багато прикладів визначних графіків, які займались скульптурою і навпаки, серед них і такі метри скульптури ХХ ст., як Г. Мур – британський скульптор знаків-символів, який вільно пересувався між фігуративним мистецтвом і абстракцією [1]. Його серії рисунків баланують на межі документального репортажу й історичного гротеску, де людські постаті позбавлені індивідуальності і ніби існують за межею людського. Основна фігура експресіонізму в скульптурі – Е. Барлах – був видатним не тільки скульптором, але і графіком-ілюстратором так само, як і його співвітчизниця К. Кольвіц. І таких прикладів багато [1]. Рисунок є добрим інструментом для швидкої фіксації думки на папері і моделювання умовного об'єму – чим вони і є тотожними: скульптура і графіка.

Автопортрет. 1976.

Студент. 1975.

Портрет. 1975.

Фізик. 1974.

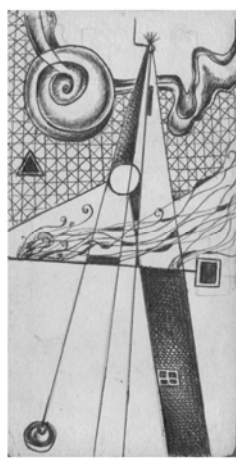
Окрім абстрактно-метафізичних пошуків, у Б. Коржа є серії робіт з фігурою людини: це, в основному, портретні композиції. Автор часто звертається і до автопортретів, які виділяються своєю психологічною зосередженістю, цільністю образу, підсиленою внутрішньою емоційністю.

Портрети завжди вирішуються узагальнено та композиційно: вони можуть займати увесь формат, візуально заповнюючи площину. При потребі композиційного задуму фігура може зсуватися вниз або вбік. Такий, композиційно «неврівноважений», варіант передає непевність, негативність образу, прикладом цього може служити робота «Бюрократ». У графічних листах відчувається міцна рука та стилістика скульптора, не схильна до описовості, розвитку сюжету, змальовування побуту, але найбільшою мірою тяжіє до узагальнення і типізації. Скульптурність зображення підкреслюють напруженість ліній і форм, змістова наповненість графічних образів, оптична ілюзорність рельєфності площини. Техніка сама по собі не цікавить автора, він обирає доступні матеріали, які завжди є під рукою, досягаючи цими мінімальними засобами максимальної виразності. За ці періоди створені десятки різних за розмірами і тематикою серій, що змінюють одна одну, складаючи калейдоскоп ідей, які сприймаються як проекти майбутніх тривимірних об'єктів. З часом деякі з них і були втілені автором в об'єми з каменю або відлиті в бронзі рельєфи.

Метаморфоза I. 2003.

Бронза.

Метаморфоза I. 1979.

Папір, кульк. ручка.

Метаморфоза II. 2003.

Бронза.

Метаморфоза II. 1979.

Папір, кульк. ручка

Показово, що один знайомий скульптор, виїжджаючи на постійне місце проживання за кордон, пропонував Б. Коржу викупити ці графічні серії, як ескізи до об'ємних пластик. Звичайно, що автор відмовився від цієї пропозиції і навіть сам ніколи не виставляє їх на загал, презентуючи на звітних виставках тільки свою скульптуру. Створенню цих листів Корж віддавався впродовж багатьох років: навчання, служби у війську, під час викладання в училищі – і, можливо, тому автор їх не виставляє, бо вони занадто автобіографічні та ілюструють, у першу чергу, самого себе.

Висновки. За роки створення графічних серій Б. Корж виробив власну, притаманну тільки йому, графічну мову, яка пізнається одразу і без усякого сумніву, характеризує її безумовна приналежність до руки скульптора – це прочитується при першому погляді на динамічні, чітко модельовані, безапеляційні листи. Виконані простими засобами: кулькова ручка, туш, перо – образи зашифровані в символи, для прочитання думки автор дає підказки, в деяких роботах це стрілки, хрестики, пунктири, колючий дріт,

цифри, коди тощо. Такий зображальний прийом «езопової мови» викликаний не тільки багатоманітністю сюжетних переплетінь, а й тогочасним партійно-репресивним суспільством. При поверненні після навчання на Закарпаття до Коржа був прикріплений ярлик «абстракціоніст-антирадянщик», принаймні так його відрекомендували «митці» від номенклатури. На перший погляд, графічні композиції сприймаються як декоративно-площинні абстракції, але при спробі глибшого проникнення в прочитання кодів – відкриваються буремність духу, внутрішній протест, молодечий запал. Чітко модельовані образи демонструють сформовану особистість і стійку життєву позицію автора. Вони немов викарбувані в металі, своїми впевненими напруженими лініями та чіткими динамічними штрихами нагадують техніку чеканки, яку Б. Корж вивчав ще під час практичних занять в училищі.

Жодних сумнівів, напівтонів і нюансів, все максимально виразно, об'ємно, з перспективними заглибленнями – майже фізичне відчуття об'ємності, рельєфності зображення. Ці графічні композиції є невід'ємною частиною творчості закарпатського скульптора К. Богдана і неодмінно мають посісти своє місце в майбутніх експозиціях та українському сучасному мистецтві.

Список використаної літератури

1. *Валериус С.* Прогрессивная скульптура XX века / С. Валериус. – М. : Изобраз. искусство, 1973. – 420 с. : ил.
2. *Гаврош О.* Богдан Корж – скульптор, який витесав себе / О. Гаврош // Артанія. – 2014. – Кн. 34–35. – № 1–2. – С. 136–142. : ил.
3. *Корж Б.* Вибране [Образотворчий матеріал] : [альбом] / Б. Корж, Л. Радько. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2007. – 74 с. : ил. – Текст укр. та англ. мовами.
4. *Корж Б.* [Образотворчий матеріал] : скульптур. портрет, медальне мистецтво, скульптура малих форм, садово-паркова та монумент. скульптура : [альбом] / Б. Корж. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2013. – 32 с. : ил.
5. *Родченко А. М.* Корж Б. [альбом] / сост. и авт. вступ. ст. А. Н. Лаврентьев / Родченко А. М., Степанова В. Ф. – М. : Книга, 1989. – 160 с.
6. *Рукопис.* – З власного архіву Б. Коржа.
7. *Сапего И. Г.* Ганс Ернст : [альбом] / И. Г. Сапего. – М. : Искусство, 1970. – 104 с. : ил.
8. *Стародубова В. В.* Бурдель : [альбом] / В. Стародубова. – М. : Искусство, 1970. – 176 с. : ил.
9. *Тимм В.* Edvard Munch : Graphik / W. Timm. – Berlin, 1979. – 314 s. – ill.

Резюме

Аналізуються раніше невідомі графічні твори закарпатського скульптора Богдана Коржа, висвітлюється формування тематики та графічної стилістики митця на тлі загальних тенденцій у мистецтві, зокрема, на прикладах графічної спадщини провідних скульпторів XX ст. Досліджується взаємозв'язок скульптури і графіки у творчості митця та впливи на індивідуальний авторський почерк, акцентується увага на багатогранності художніх пошуків Б. Коржа.

Ключові слова: графіка, скульптура, творчість, впливи, характерні особливості.

Summary

Korzh-Radko L. Unknown world of graphic images of Transcarpathian sculptor Bogdan Korzh

Analyzed previously unknown graphics of Transcarpathian sculptor Bohdan Korzh created in 80-90-twenties century, the formation of topics covered and graphic style of the artist against the backdrop of the general trends in art, in particular the examples of graphic heritage leading sculptors of the twentieth century. We study the relationship of sculpture and graphics in the work of the artist and the impact on individual author's hand, focuses on the diversity of artistic quest B. cakes.

This article analyzes the page biography author traced the influence of environment and education of children to further creative activity; considered the artist's creative contacts with local artists and show their own creative search path. The attention to the impact on the outlook of the artist of Western literary classics. Analyzed sculptural achievements of the master and changes in the forms of artistic expression.

Over the years, creating graphical series B. Korzh, stresses the author has developed its own inherent only to him, graphical language that is known immediately and without any doubt, characterizes its unconditional belonging to the sculptor's hand – is read at first glance to dynamic, clearly modeled, peremptory letters.

Realized simple means, ballpoint pen, ink – the images of encrypted characters to read thoughts the author gives tips in some studies it arrows, crosses, dotted, barbed wire, numbers, codes, and so on. This

figurative reception «Aesop language» caused not only bahatoliniynisty perepletin scene, but the then party and repressive society.

When returning after training in Transcarpathia Korzh was attached to the label «anti-Soviet abstractionist», at least so it vidrekomenduvally «artists» of the range.

At first glance, graphic compositions perceived as decorative and abstract plane, but when trying to read a deeper penetration codes – open buremnist spirit, internal protest, youthful glow. Clearly modeled images demonstrate formed personality and a stable stance author. They like engraved in the metal, its tense lines and ensure clear dynamic strokes reminiscent of mint technique that Boris Korzh studied during the practical classes in the school.

No doubt, halftones and nuances, it most clearly, vividly, with promising grooves – almost physical sensation of volume, bump image. These graphic compositions are an integral part of the Carpathian sculptor and creativity will certainly have to take its place in future expositions and Ukrainian contemporary art.

Key words: drawing, sculpture, creativity, impact, characteristics, Transcarpathian artists, creativity, modern Ukraine, topics, style graphic forms, dynamic expression, expressive search, portrait genre, artists, authors writing and cultural heritage.

Аннотация

Корж-Радько Л.А. Неизвестный мир графических образов закарпатского скульптора Богдана Коржа

Анализируются ранее неизвестные графические произведения закарпатского скульптора Богдана Коржа, освещается формирование тематики и графической стилистики художника на фоне общих тенденций в искусстве. Изучается взаимосвязь между скульптурой и графикой в творчестве автора и влияния на индивидуальный творческий почерк, акцентируется внимание на многогранности художественных поисков Б. Коржа.

Ключевые слова: графика, скульптура, творчество, влияния, характерные особенности.

Надійшла до редакції 31.10.2014 р.

УДК 7.036:12:25

О.О. Якимова

ВПЛИВ СВІТОГЛЯДНИХ АНТРОПОЦЕНТРИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ НА РОЗВИТОК МОНУМЕНТАЛЬНОГО ЖИВОПИСУ (НА ПРИКЛАДІ СТИНОПИСІВ ТА ВІТРАЖНИХ ЗАСКЛЕНЬ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.)

Монументальні оздоби споруд, виконані у різних техніках, споконвіку використовувались для окреслення пануючих ідеологічно-державницьких та соціокультурних і релігійних концепцій свого часу. Маючи на меті відобразити визначальні засади формування індивіда та, загалом, існування людини певного історичного періоду, її надії, сподівання та завдання, ці концепції мали бути співзвучні з життєвою філософією доби, у якій створювались. Бурхливість й певна розгубленість, різноманіття у пошуках власної екзистенції, відповідно антропоцентрична спрямованість у світогляді нової доби модернізму сприяли розвитку у монументальному мистецтві ідеї *оновленої Людини*: людини, що загубилася і відшукує себе у стрімкому поступі світу довкола; людини, що намагається себе усвідомити у нових реаліях часу.

Досліджуючи фактори, що впливали на формування образотворчих концепцій зображення людини наприкінці ХІХ – першій третині ХХ ст., можемо виокремити ті, що діяли на процес безпосередньо. Поділимо їх на державні (в нашому випадку з огляду на регіональність та певну провінційність) та національно-культурні. Також є очевидним, що пошуки й тенденції у соціокультурному середовищі Відня, Кракова та інших великих міст могли опосередковано зініціювати існуючі та впливати на появу нових антропоморфних фігуративних образів, характерних виключно для означеного етапу історії Східної Галичини. Саме накладаючись та взаємодоповнюючи один одного безпосередні та опосередковані чинники створювали підґрунтя для творення нових образів та оновлення-осучаснення старих, що сприяло модернізації у розумінні *Людини* у мистецтві, зокрема гранично публічному – монументальному.